

ISophos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi

ISophos: International Journal of Information, Technology and Philosophy

ISOPHOS • Yıl/Year: 2 • Sayı/Num: 4 • Bahar/Spring 2020

ISSN: 2651-463X

YENİ MEDYADA SÖYLEM DÜŞKÜNÜ OLARAK ÇOCUK: AYLAN BEBEK ÖRNEĞİ*

Sahra Kıratlı¹ ve Haldun Narmanlıoğlu²

Özet

Geleneksel haber medyasında profesyonellerin üretimine dayalı öykülerde haberin öznesi ile nesnesi durumundaki kişiler “söylem seçkini” ve “söylem düşkünü” şeklinde tanımlanmaktadır. Söylem seçkinleri genellikle siyasetçiler, sanatçılar, bilim adamları gibi haberde baskın olarak ağırlığı görülen ve söylem üreten seçkinlerden oluşmaktadır. Söylem düşkünleri ise sıradan insanlardır, haber dilinde daha edilgen bir konuma denk düşmektedir. Yeni iletişim teknolojileriyle birlikte geleneksel medyanın tüketicileri olan söylem düşkünlerinin de söylem üretebildiği bir alanın açıldığı varsayılmaktadır. Bu çalışma, yeni medya ile birlikte söylem üretme imkânına kavuşan söylem düşkünlerinin, profesyonel haber üreticilerine kıyasla toplumsal konuları ele alış biçimindeki farklılığını yansıtmaktadır. Bu amaçla Türkiye ve dünya gündemini uzun süre meşgul eden “Aylan bebek” olayı örnek olarak seçilmiştir. Kendisi de bir söylem düşkünü olarak tanımlanabilecek Aylan bebeğin ölümü üzerine geleneksel medyada yayınlanan haberler ile Twitter’da paylaşılan içerikler söylem çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma sonucunda olayın bu iki farklı medya kanallarında yer alış temalarının değiştiği görülmüştür. Yeni medya üzerinden incelenen sıradan insanların (söylem düşkünlerinin) paylaşımları; insanlık, evrensel değerler, toplumsal ilişkiler teması üzerinde dururken, geleneksel medyadaki haberlerin; politika, savaş, diplomasi, AB, güvenlik gibi konularından oluştuğu anlaşılmıştır. Bu çalışmayla sıradan insanlar ile medya profesyonellerinin aynı konuyu değerlendirme biçimlerinin oldukça

---

*Bu makale Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2017 yılında tamamlanan “Sosyal Medya’da söylem düşkünü olarak çocuk: Aylan Bebek örneği” isimli yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

¹ Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Bilişim Bilim Dalı doktora öğrencisi // sahrakiratli91@gmail.com.

² Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Bilişim Ana Bilim Dalı // hnarmanli@hotmail.com.

farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Konvansiyonel medyada Aylan Bebek olayı daha çok siyasi, reel tartışmalar ile ele alınırken; yeni medyada bu konu söylem düşünleri tarafından duygusal içerikli temalar ile tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Haber, Söylem, Söylem Seçkinleri, Söylem Düşünleri.*

Abstract

The Child as a Discourse in the New Media: The Sample of Aylan Baby

The people who are subjects and the objects of news described as “Discourse Elites” and, “Discourse Marginals” in the stories, which are, depend to the production of conventional media professionals. “Discourse Elites” generally formed of elites, as politicians, artists and, scientists, whose domination seen in news and produce discourse. However, the “Discourse Marginals” are ordinary people who have passive position in news. It is assumed that with new communication technologies, a space has been opened where discourse addicts, consumers of traditional media, can also produce discourse. The interest of this study depends on the curiosity about differentiation of Discourse Marginals, which have discourse production opportunity, in comparison with media professionals. For this purpose, the “Aylan Baby” case has been chosen as sample which occupy both Turkey’s and world’s agenda long time. The news on conventional media and the posts on Twitter about the “Aylan Baby”, who can be described as “Discourse Marginal”, has been examined with discourse analysis method. In this study it has been seen that the themes are changing in two different media. While the posts of ordinary people depend on humanity, universal values, and social relations, the conventional have formed with the themes of politics, war, diplomacy, European Union and, security. The study revealed that the themes for evaluating the same story are quite different. The Aylan Baby takes part in conventional news with the discussions about actual politics while setted as agenda of emotional discussions in new media by Discourse Marginals.

Key Words: *News, Discourse, Discourse Elites, Discourse Marginals.*

1. Giriş

Haber ve haberin ele alınış biçimi, her dönem akademik ilginin içerisinde yer almıştır. Bu ilgi yelpazesinin önemli bir kısmını haber özneleri ve haberde söylem üreten aktörler oluşturmaktadır. Geleneksel haber medyası analizlerinde politikacı, sanatçı, sporcu, bilim insanı, iş insanı gibi seçkin aktörlerin söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Medya tarafından sürekli başvurulan haber kaynakları, halkın gündemine taşınan konuları yorumlayan, değerlendiren, fikir beyan eden uzmanlardan oluşmaktadır. Öte yandan sıradan insanlar haber söylemini üreten değil, genellikle söylemin edilgen nesnelere rolünde karşımıza çıkmaktadır. Sıradan insanlara gündemde yer tutan haberlerde özne olmak yerine haberin figüranı rolü biçildiğini söylemek yanlış olmamaktadır. Medya söyleminde birbirinden farklı yerlerde konumlandırılan söz konusu aktörler Rigel'in kavramlaştırmasıyla "söylem seçkinleri" ve "söylem düşkünleri" şeklinde tanımlanabilir (Rigel, 2000:190). "Söylem seçkinleri" daha çok söylem üreten, haberin aktif öznelerini oluşturan, habere konu olayları yorumlayan kişilerden oluşurken, "söylem düşkünleri" habere konu olan olayda daha çok hakkında konuşulan kişilerdir. "Söylem düşkünleri"nin belki de en önemli özelliği sessiz olmalarıdır. Nadiren söylem üretirler. Haber dilinde söylemi kuran özne olmalarına her zaman izin verilmez. Dezavantajlı gruplar, kadınlar, çocuklar, ezilen, sömürülen, yardıma muhtaç, hakkını savunmada yetersiz bireyler söylem düşkünü grubunun en önemli üyeleri arasında gösterilebilir. Öte yandan yeni medya sıradan insanlara okuyucu / izleyici / dinleyici rollerinin ötesinde sağladığı "kullanıcı" olma imkanıyla her geçen gün önemini artırmaktadır. Kullanıcı olma özelliği, konvansiyonel medyanın tüketicilerine artık kendi söylemlerini üretme ve ağda dolaşıma girme imkânı sağlamaktadır. Denilebilir ki, konvansiyonel medyanın haber üretiminde çok fazla müdahale şansı bulunmayan, haber söyleminde ise düşkün pozisyonundaki insanlar yeni medya aracılığıyla söylem üretebilecekleri bir alana kavuşmuşlardır. Bu çalışmanın ilgisi ve merakı da yukarıda genel çerçevesi ile çizilmeye çalışılan konvansiyonel medya ve yeni medyadaki sıradan insanların söylem üretimi bağlamındaki değişimine dayanmaktadır. Bu amaçla Türk ve dünya kamuoyunu uzun süre meşgul eden "Aylan Bebek" haberleri örnek olay olarak seçilmiştir. Avrupa'ya deniz yoluyla kaçmaya çalışan mülteci dolu bir teknenin batması sonucu hayatını kaybeden ve kıyıya vuran cansız bedeninin fotoğrafıyla dünya gündemine oturan Aylan bebek hakkında gerek konvansiyonel medyada gerek yeni medyada yüzlerce haber ve yazı kaleme alın-

dı. Çalışmada “Aylan bebek” olayı hakkında medya profesyonelleri tarafından hazırlanan haberler ile dünyadaki en popüler ve yoğun kullanılan mikro blog sitesi Twitter’da sıradan insanların paylaştığı gönderiler söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın önemli varsayımlarından biri, sıradan insanların yeni medya aracılığıyla konvansiyonel medyadakinden farklı söylem ürettikleridir. Medya profesyonellerinin, söylem seçkinlerine ve onaylanmış haber kaynaklarına dayalı haber söylemi ile konvansiyonel medyada söylem düşkünü rolündeki sıradan insanların söylemleri arasında anlamlı farklar bulunduğu varsayılmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada,, söylem analiz modeli kullanılmıştır. Belirli tarihler arasında seçilen Twitter paylaşımları toplanarak kategorilere ayrılmış ve analiz edilmiştir.

2. Söylem

Söylem; söyleyiş tarzı, söyleme, davranış biçimi olarak düşünülebilir. Her bireyin düşüncesini anlamlandırması ile ifade etmesi olarak yorumlanabilir. Söylem konuşmacının sadece kullandığı dil ile çerçevenememektedir. Diyalog içerisindeki kişilerin iletişimini, çok yönlü alanda kapsamaktadır. İnanç yapısını, değerler sistemini içerisinde barındırmaktadır. Söylem, mesajın yönünü belirlemektedir. Örneğin; herhangi bir kaza haberi yöneticilerin ihmali olarak yansıtılabilirken, bireyin ihmalkârlığı olarak da yansıtılabilmektedir. Yani, aynı olay farklı söylemler ile farklı anlamlar kazanabilmektedir. “Söylem, en basit ifadeyle, anlamın dil içinde hareket etmesiyle ortaya çıkan şey olarak tanımlanabilir” (Sancar, 2008: 106). Kullanılan dilin sunuluş biçimidir, anlamlandırılmasıdır. Göndericinin ne anlatmak istediği ve alıcının bu iletiden ne aldığıdır. Söylem kavramı, bireyin hayatı boyunca yaşadığı birçok olayda karşılaştığı bir kavramdır. Dilsel, kültürel, toplumsal iletişim bağlamında yaşanan düşünce, davranış biçimidir. Özellikle toplumdaki hiyerarşik düzende ve iktidar yapılarında daha belirgin olarak göze çarpmaktadır. Bazı durumlarda toplumun kılavuzu, yönlendiricisi olabilmektedir. Çeşitli ilişkilerin yaşandığı süreçlerde, eylemin gerçekleşmediği zamanlarda devreye girmektedir (Çoban, 2003: 225-226). Her söylemin kendine göre var olan bir anlamı söz konusudur. Bu anlam söylemi ifade eden bireyin, dili kullanım biçimine ve söylemin aktarıldığı kişinin düşünce yapısına, zihinsel süzgecine göre farklılık gösterir. Söylemi anlamak için aslında dile getirilen sözden ya da yazılan yazıdan önce; nasıl aktarıldığına bakılmalıdır. Aktarma ile anlamın kazanılması söz

konusudur. Çünkü anlatılmak istenen düşünce aktarma yapılırken ki ifade de gizlidir. İfadenin göndericiye iletimi sonrasındaki kavrayış söylemi oluşturur. Bu ifadelere göre; anlaşılma söylemi belirler, yani hangi şekilde söylem kullanılırsa, o şekildeki bir anlayışın gerçekleşmesi söz konusudur. Söylem, maddi olan toplumsal dünyayı oluşturan ilişkilerin, pratiklerin, özne ve nesnelerin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Dil gerçekliğin ortaya çıkmasına yarayan bir olgudur. Hâkim ideoloji, medyayı kullanarak söylemler üretmeye yaramaktadır. Her söylem kendi içinde bazı anlamlar barındırır. Bir diyalog söz konusu ise; söylem oluşturulurken, dil en önemli unsurdur. Dilin kullanıma biçimi söylemin şeklini oluşturur. Kelime telaffuzu, seçilen sözcükler, gramer yapısı, cümlelerin vurgulanması, kelime dizim sırası, kullanılan sıfatlar, benzetme biçimleri gibi daha birçok unsur eklenebilir. Söylemde, hangi inanç ve düşünce sisteminin ifade edilmek istendiği önemlidir. Laclau'ya göre söylem kavramı, temelde toplumdaki iktidar ilişkileri ve dilin anlaşılabilirliği ile bağdaştırılmıştır. Toplumsal gerçeklik bu anlaşılabilirliğe göre sürekli değişmektedir (Ernesto: 162-170 akt. Durna ve Kubilay, 2010: 48) Gerçekten de toplumun yapısı, hâkim iktidar anlayışı ile bu kavram farklı şekillerde kendine yer bulmaktadır. Hâkim iktidar anlayışının ideolojik zihin yapısına göre söylemin yerini bulduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, laik devlet anlayışı ile toplumu yönetmeye çalışan bir iktidarın söylem biçimleri sosyalizm, eşitlik, komünizm gibi kavramlardan oluşabilmektedir.

“Söylem (discourse) sosyopsikolojik ve kültürel bir terimdir. Disiplinler arası özelliğe sahip olmakla birlikte ortaya çıkışı yapısalci gelenek içerisinde gerçekleşir. Özneyi öteleyen yapısalci yaklaşım, bunun yerine yapıları koyarken, dilbilimciler kanadında da öznenin yerine söylem, yani metnin kendisi konulur. Buna göre dil bir iletişim aracı olarak algılanmanın ötesinde her türlü ilişkinin kurulduğu ve üretildiği bir alan olarak görülmeye başlanır” (Güngör, 2011).

Çeşitli disiplinler ile açıklanabilen söylem kavramının yapısalci gelenek ile ortak noktaları söz konusudur. Hem yapısalcılığa hem söylem kavramına göre de, gerçeklik; seslerde, harflerde değil anlamdadır. Her iki disipline göre de dil, dilbilgisi kurallarından oluşan bir yapı haricinde; anlamı, söyle-

mi oluşturan bir yapıdır. “Söylem, dilbilimsel ve dilsel olmayan etkinliklerin, özelliklerin bir arada oluşturduğu anlamlandırma ve sınıflandırma dizgisidir. Dilsel söyleyişlerde yer alan tüm öğeler düz anlamları, yan anlamları, farklı anlamlarıyla karmaşık bir yapı oluştururlar”(Aziz, 2015:149). Söylem, geniş çerçeveden bakıldığında insana ait tüm eylemleri kapsamaktadır. Örneğin; konuşma esnasında konuşanın ifadesi, dili kullanım biçimi, jest ve mimikleri o söylem ile ilgili kişinin ne aktarmak istediğini, düşünce yapısını açıkça belirtmektedir. Dilsel olmayan etkinliklerde de vücut dili, hareket şekli o kişinin söylemini açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin siyasi olarak zıt ideolojilere sahip iki politikacının aynı ortamda bulunup birbirlerine selam vermemeleri aslında söylemek istedikleri açısından çok şey ifade etmektedir. “Söylem, dilbilimde cümlelerin üstünde dilin örgütlü bir biçimde kullanımınıdır. Ama bu genel tanımın içinde farklı eğilimler varsayılabilir. Örneğin söylem bir söz olayını (söyleşim, şarkı, şiir, söylev, vaaz, mülakat) oluşturan herhangi bir söz dizisini dile getirebilir” (Mutlu, 2004: 260-261). Dilbilim alanında söylem; dilin belirli kurallar, yapılar çerçevesinde kullanılmasıdır. Özellikle dilin kullanılış şekline vurgu yapılmaktadır. Bu şekillerde farklı yazı türleri ve biçimleri ile anlatılmaktadır. “Söylemler, herhangi bir şeyin temsili veya konuşma yolu şekliyle, sosyal olarak yapılanma özelliği gösterir; onlar asla saf değildir” (Sözen, 1997: 153). Yani söylem bir ifade şeklidir, bir zihniyetin yansıtıldığı araçtır. Konuşulurken, yazılırken, resmedilirken farklı şekillerde tezahür etmektedir. Konuşurken cümlelerin ifadesi ile yazılırken sözcük biçimleri ve kullanımları ile resmedilirken kullanılan görsel materyaller ile anlamlar belirtilmektedir. Söylem dilin yapısının, kullanılma biçimlerinin incelenmesidir. Dilin farklı şekillerde kullanılmasını meydana getiren biçimlerdir. Üretildiği, tüketildiği yani kullanıldığı sosyal siyasi her türlü koşullar ile birlikte dilin değerlendirilmesidir (Mora:60). Söylemin üretimi, biçimlendirilmesi, tüketilmesi her zaman belirli yapılar ile meydana gelmektedir. Bu yapılar sosyolojik yapılar, politik yapılar, hukuki yapılar olmak üzere daha da çeşitlendirilebilir. Söylem, içinde bulunduğu toplumun yapısına göre şekillenmektedir. Hatta toplumdaki farklı toplulukların, katmanların bile kendilerine göre söylem tarzı bulunmaktadır. Her düşünce yapısına göre değişen söylemin her düşünce yapısına göre de kullanılış biçimi bulunmaktadır. Bu kullanılış biçimlerinin incelenmesi, söylem analizi kavramını meydana getirmektedir. Söylem analizi; insansız, toplumsuz, etkileşimsiz, dilsiz düşünülemez. İnsan ifadesidir, insan düşüncesinin temelini yansıtır. Bu

düşünceler; topluma, sosyal ve ahlaki yapıya bağlı olarak değişmekte, yenilenmektedir. Değişim ve yenilikler, etkileşim ve dilin kullanımı ile kendini göstermektedir. Söylem analizi, bilgimiz dışındaki dünyanın anlaşılabilirliği adına bizlere iletişim alanında destek sağlamaktadır. Toplumsal ilişkileri, sosyal olayları anlamlandırmamıza yardımcı olmaktadır.

“S. A geçmiş dönemlere ait sözleri, müzakerelerde kullanılan dili, belgelere aktarılan kavramları ve deyimleri, kültürel, siyasi ve sosyal bağlam içinde ele alan bir analiz biçimidir. S.A anlamların nasıl yapılandırıldığını, tümevarım ve tümdengelim ile ortaya koyarken, bilgi, düşünme, değerlendirme yöntemlerini kullanır” (Balci, 2016:195).

Söylemin analizinde dikkat edilecek en temel konular, çeşitli olay ve durumların, araştırmaların bir haber metni haline getirilirken ne şekilde düzenlendiğidir. Haber metinlerindeki gerçeklik olgusu bazı ideolojik değişimlere uğramaktadır (Özerkan, 2001:135). Haber bilgi vermek amacıyla yazılmakta ve özellikle de günümüzde yaşamsal döngünün devamının sağlanması amacıyla takip edilmektedir. Yolculuğa çıkacak bir yolcunun hava durumundan haberdar olması gerektiği gibidir. Fakat medyanın güçlü yapısı gerçek, birincil görev olan haber verme amacından biraz daha farklılaşmış gibi gözükmektedir. Haber metinleri ya da görüntüleri, haberdar etme haricinde belirli bir ideolojik görüşü olumlu yönde yansıtmakta ya da olumsuz şekilde yermektedir. Bu sistemle haberin tarafsızlığı, güvenilirliği zedelenmekte ve gerçeklik olgusu değişime uğramaktadır. Disiplinler arası iletişim çalışmaları, belirli konularda uzman olan kişilerin kalemini güçlendirerek, spesifik güçlü söylemler üretmekte ve kontrol etmektedirler. Örneğin, akademisyenler akademik konulardaki söylemleri üretir ve kontrol ederler. Söylem üzerindeki kontrol denetimi, güçle alakalıdır. Eleştirel söylem çözümlemesinin amaçlarından biri de bu güç biçimlerinin çeşitlendirilmesidir.

“Kişilerarası iletişimde ‘discourse’ analizi bir ilişkinin sözlü ve sözsüz yanının incelenmesidir. Kültürel incelemelerde Foucault’nun kullandığı anlamda, ‘discourse analizi’ dilin ve diğer kodların anlamı ile

uğraşır ve bu kodlarda güç ilişkileri üzerine odaklanır. Kodlar ve anlamları toplumun ve tarihin dışında durmazlar. Daima zamanın tarihsel ve sosyal bağlamına, var olan güç ilişkileri ve çatışmalara bağlıdır. Bazı söylemler diğerlerinden daha meşru olarak düşünülür. Televizyon haberleri söylemi, radyodan daha çok tercih edilir” (Erdoğan ve Korkmaz, 2005:299).

Kişiler arası iletişim bireyler arasında gerçekleşmektedir. Bu iletişim sözlü, yazılı ya da davranışsal olabilmektedir. Yazılı ya da davranışsal iletişim sözsüz iletişim kapsamı içerisine girebilmektedir. Söylem analizi tüm bu iletişim biçimleri üzerinde araştırma gücüne sahip olabilmektedir. Foucault'nun söylem analizi anlayışına göre ise dil, kodlar ve güç ilişkileri önemli unsurlardır. Tüm bu unsurlar geçmişten bugüne yaşanan kültüre bağlı olmaktadır. Her söylem biçiminin kabulleniliş düzeyi birbirinden farklıdır. Medya dünyasındaki söylemlerden biri olan televizyon söylemleri de diğer araçlara göre daha çok tercih edilmektedir. Çünkü televizyon haberleri söylemlerinde yer alan görüntüler, görsel efektler, kameraların çekim açısı, olayın adım adım izlenişi, olayda yer alan kişilerin fiziksel görünüş ve ifadeleri gibi radyo haberlerinde aktarılamayan birçok durum söz konusudur.

“Haber söyleminde serbest piyasa ekonomisi, tüketim, rekabet, başarı, karlılık, özelleştirme gibi konular öne çıkarılır. Sömürü, ezen-ezilen ilişkisi, baskının nasıl ortadan kalkacağı, farklı yaşamlar ve hayatlarında olabileceği vb. değerler yok sayılır” (Aslan, 2004: 30-31).

Genel olarak haber söylemleri geleneksel bilgi aktarımının dışına çıkmaktadır. Haksızlıklar, memnuniyetsizlikler çözümsüz şekilde aktarılmaktadır. Sosyal sorunlar altında yatan nedenler irdelenmeden, insanlara yaşamın bir parçası şeklinde sunulmakta, çözüme kavuşturulmamakta ve bu sorunlar normalleştirilmektedir.

3. Söylem Düşkünü Olarak Çocuk

Günümüz enformasyon toplumlarında bireylerin yaşamlarını sürdürebil-

meleri adına bilgiye ihtiyaçları vardır. Medya, bu enformasyonun iletimi ve yayılmasında en önemli kanal görevini üstlenmektedir. Medya kanalının en önemli işlevi, haber verme işlevidir. Gazetelerde, televizyonlarda, radyolarda, İnternet’te birçok sosyal medya kanalını kullanan bireyler gündeme dair haber almak istemektedirler. Kişiler ekonomik alanda, eğitim alanında, sağlık alanında, ulusal ve uluslararası konularda haberler aracılığı ile bilgi sahibi olabilmektedirler. Medya yapıları, oluşturulan haberler ile var olmaktadır. Medya haberlerinde gerçek kurgulanarak yeni bir gerçeğe dönüştürülerek kitlelere sunulmaktadır. Haberdeki konunun özü çoğu zaman aynıdır, fakat her defasında farklı biçimlerle kurgulanarak seyredilesi, okunası hale getirilmeye çalışılmaktadır. Medyanın insanlar, olaylarla ilgili olarak ürettiği değer ve düşünceler dolaşıma girdikleri andan itibaren kurgulanmış bir sahiçilik kazanır. Kurgulanan, gerçeğin yerini almaya hazırdır. Özellikle de insan hakları, çocuk hakları gibi tartışmalı konular söz konusu ise (Tosun, Dr. Alankuş, 2007: 176). Var olan gerçek bir olay, haber olarak sunulacağı zaman belirli kriterlere göre kurgulanarak hazırlanmaktadır. Medyalar reyting, tiraj ve tıklanma oranlarını yüksek tutmak adına kullandıkları dili, görüntüyü överek ya da yererek verdikleri mesajları alıcılara o şekilde aktarmaktadırlar. Haberler her gün insanlara yaşamın içinden çeşitli olaylar sunmaktadır; ölüm haberleri, kaza haberleri, doğal afet haberleri, yeni doğumlar, başlangıçlar, mucizeler ve daha sıralanabilecek birçok türden haber konularına yer verilebilir. Cinayet, şiddet, hainlik, vahşet örneklerinin gösterildiği haberler kitleleri duyarsızlaştırmakta, sık sık gösterilen vahşet haberleri belli bir sürenin sonunda insanlar için normale dönüşmektedir.

“İletişim alanındaki araştırmalar, medyanın toplumu merhamet yorgunluğuna sürükleyişindeki dört günahını şöyle sıralıyor: sansasyonel haber verme hevesi, kötü haberleri sıklıkla karşımıza çıkarma arzusu, sorunların ortaya çıktığı koşulları aktarmayı ihmal etmesi ve çözümlere değinmeden problemleri önümüze atması” (Sayar ve Manisalıgil, 2015: 136).

İletişim teknolojilerinin gelişimi ve küreselleşme ile birlikte tüm süreçler değişime uğramıştır. Toplumsal yapıda meydana gelen dönüşümler nedeni ile

aile ilişkileri, bireysel ilişkiler yenilenme sürecine girmiştir. Bu yapılar arasında en çok erozyona maruz kalan aile ilişkileridir ve bu yönde etkilenen en zayıf halka çocuklardır. Her gün izletilen, dinletilen ya da okutulan özellikle olumsuz haberlere artık haber alıcıları duyarsızlaşabilmektedir. Okuyucular bu olumsuz olayları kanıksamış durumda yaşamlarını sürdürmektedir. Her birey habere bir müddet olumsuz eleştiri yaptıktan sonra, kaldığı yerden hayatına devam etmekte ve sonsuza kadar devam eden felaketlere sadece bazı yorumlarda bulunarak seyirci kalmaktadır.

Çocuklarla ilgili yapılan haberlere baktığımızda çocukların genelde mağdur durumda olduklarını görmekteyiz. Çocukların medyada yer aldığı görüntüleri incelediğimizde, bunların pek de iç açıcı olmadığını söylenebilir. Örneğin Görsel 1'deki fotoğrafın, Suriye'de çekildiği iddia edildi. Tüm dünyanın tepkisini çeken fotoğrafta daha bebek yaşta küçük bir çocuk yerde oturuyor. Etrafında silah tutan bir sürü adam. Çocuk şaşkınlıkla kendisine doğrultulan silahlara bakıyor. *Sham Times* adlı internet sitesinde yer alan habere göre Özgür Suriye Ordusu taraftarınca sosyal medyada paylaşılan bu fotoğrafın altında "bizim en genç rehinemiz" yazıyor. Şoke eden bu fotoğraf kadar fotoğrafa yazılan yorum da tepki çekiyor".

Görsel 1: Suriye’de Çekildiği İddia Edilen Görüntü¹

Görüldüğü gibi çocuk haberde şiddet mağduru, savunmasız, aciz şekilde açık bir biçimde gösterilmektedir. Çocuğun haber yapılış şekli, onlara yönelik algının oluşmasını şekillendirmektedir. Çocuğun özellikle kendi yaşatlarının vahşi şekillerde resmedilmesi ruh sağlığına yönelik tehditler oluşturmaktadır. Gördüğü olumsuzluklar, çocuk kişilik yapısı üzerinde hasar oluşturabilmekte ve bu da çocuğun ileri yaşlardaki davranışlarının olumlu yönde gelişimine engel teşkil edebilmektedir.

“Türkiye’de çocuk haklarına saygılı habercilik açısından çeşitli kodlarda etik ilkeler bulunmasına karşın, bu ilkeler sık sık ihlal edilmektedir. Çocuk yaşta evlilik, cinsel istismar, şiddet, çocuk emeğinin sömürülmesi gibi konularda medyanın sorumlu habercilik yaptığını söylemek zordur. Medyanın çocuklara da hakları olan bireyler olarak yaklaşması gerekirken, çocukların mağdur veya yetişkinlerin

1 Dünya Bu Fotoğrafi Konuşuyor, 2014, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/62493/Dunya_bu_fotograf_i_konusuyor.html, (08 Haziran 2016).

‘şirin uzantıları’ olarak sergilediği görülmektedir. Çocuklarla ilgili haberlerdeki etik ihlaller, genellikle kimlik açıklanması durumlarında gündeme gelmektedir” (Uzun, 2009: 133).

Çocuk yoksulluğu medyada farklı şekillerde ele alınmaktadır. En başta gelen anlatılar yoksul çocuk mağduriyetleridir. İkinci olarak devlet ya da çeşitli kuruluşların yoksul çocuklara el uzatmaması, üçüncüsü ise yoksul çocukların “tinerci” gibi nitelendirmelerle temsil edilmesidir (Ulus, drl. Akbulut ve Balkaş, 2006: 262). Bu tür isimlendirmeler, medyanın çocuk haklarından habersiz olduğunun göstergesi olabilmektedir. Ya da bu hakları ihlal ettiğini önemsememesi ile ilgilidir. Medyanın etkili haber yapma çabası düşünüldüğü zaman, ne kadar objektif davranacağı tartışılabilir bir konudur. Medya, haber verme görevini yerine getirirken bağlı bulunduğu ekonomik ve siyasi gücün kontrolü ile bunu yapmaktadır. Haberin sunumunda çocuğun mağduriyetini kullanmadan bu işi gerçekleştirmek o haberle ilgilenen eşik bekçilerinin inisiyatifine kalmış bir durumdur. Medyayı elinde bulunduran sermaye gruplarının, siyasi tercihleri nedeni ile haberi sunanların da ekonomik çıkarını düşünmesi göz ardı edilemeyen bir gerçektir. Benzer kalıplaşmış konularla (hırsız çocuk, çocuk gelin, çocuk işçi, madde bağımlısı, bakıcı dehşeti) sebepleri araştırılmadan ve çözümlenmeden suçlu, mağdur duruma getirilen çocukların dertleri ile dertleniyormuş gibi sunum yapılarak, haberin yankı uyandırmasına yönelik çalışıldığı anlaşılmaktadır. Toplumda olağan olarak algılanan şiddet daha çok görmezden gelinerek, haber şeklindeki formüllerle değersizleşip, önemsenmemektedir. Hırsız, işçi, mağdur çocuk diye sunulan olaylarda bunu doğuran sebepler yok edilmekte, çözüm aranmamakta, olaya konu edinilen çocuk ya da çocuklar sadece yaftalanmaktadır. Medyanın çocuk ile iletişim kurduğu zamanlarda, medya çalışanlarının çocuk hakları konusunda bilinçlenmesi, çocuk haberciliğine yönelik dikkat edilmesi gereken en başat unsurlar arasında yer almaktadır. Bilinçlenen medyanın, bu konudaki hassasiyeti, etik kuralları gözetmesi çocuk haberciliği açısından istenilen duyarlılığın yakalanmasını sağlayacaktır. Verilen haberlerde çocuğun başarısının ön plana çıkarılması, yaptığı işlerin ödüllendirilmesi ve desteklenmesi, bu tür haberlerin daha sık gündeme gelmesi gerekmektedir. Medya haberlerinde söylem düşkünü olarak yer alan çocukların, kimliğinin açıklanmaması, ifşa edici görüntülere yer

verilmemesine özen gösterilmesi az da olsa çocuk haberciliği haklarına yapılan saygının göstergesi olarak sayılabilmektedir. Hak ihlalleri söz konusu olduğunda ise bunu yapan özel ya da tüzel kişilere yasal yaptırımın uygulanması gerekmektedir.

4. Medyada Söylem Düşkünlüğü: Aylan Bebek Örneği Aylan Bebek Hakkında

Görsel2: Aylan bebeğin kıyıya vurmuş cansız bedeni

Muğla'nın bodrum ilçesinde, 2 Eylül 2015'te Yunanistan'a geçmek isterken bindikleri lastik botun batması sonucu Suriyeli 3 yaşındaki Aylan Kürdi'nin yanı sıra ağabeyi ve annesinin de aralarında bulunduğu 5 kişi yaşamını yitirmişti. Aylan bebeğin Fenerburnu sahiline vuran cansız bedeninin görüntüleri, Suriye'deki savaşın korkunç yüzünü bir kez daha ortaya koymuş, uluslararası toplumun da mülteci sorununa dikkatini çekmişti. Dünya gündemini uzun bir süre meşgul eden ve günlerce artçı sarsıntıları devam etmekte olan bu olayın, insanlığın kanayan bir yarası, ayıbı olan mülteci sorununun kapsamlı olarak ele alınması gerektiğini bir kez daha vurgulamıştı.

Araştırmanın konusu ve yöntemi: Bir söylem düşkünü olarak medyada yer alan, Aylan bebek hakkında çıkan haberlerin konvansiyonel ve yeni medyada ele alınış biçimleri araştırılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda olayın gerçekleştiği 2 Eylül 2015 ile 20 Eylül 2015 tarihleri arası Twitter paylaşımlarının en yoğun olduğu dönem olarak gözlemlenmiştir. 20 Eylül ve sonrası yapılan paylaşımlarda keskin bir azalma meydana geldiği için bu tarihten sonra paylaşılan tweetler araştırmaya dahil edilmemiştir. Toplanan paylaşımlar anlam bütünlüğü gösteren kategoriler doğrultusunda ayrıştırılarak eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi ile analiz edilmiştir. Yeni medyada yer alan kul-

lanıcıların (söylem düşkünleri), Aylan bebek olayını hangi açıdan ele aldıkları araştırılmaya çalışılmıştır. Öte yandan sıradan insanların söylemi ile medya profesyonellerinin söylemleri arasındaki temel kategori farklarının belirlenmesi amacıyla konvansiyonel medyadan da medya içeriklerinin derlendiği 2-20 Eylül 2015 tarihleri arasında bir haber taraması yapılmıştır. Rastgele örneklem seçme yöntemi ile ana akım medyayı oluşturan gazetelerin internet sürümlerinde konu ile ilgili 5 adet haber seçilmiş ve söz konusu haberlerin tematik yapısı eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmanın en önemli amacı, geleneksel medya dilinde söylem düşkünü olarak kabul edilen sıradan insanların kendi medyaları aracılığıyla önemli toplumsal konular hakkında ne söylediğinin ve söylemlerini hangi vurgular üzerine inşa ettiklerinin belirlenmesidir. Diğer yandan incelenen bütün tweetler anlamlı bir analiz arka planı oluşturması bakımından içerdikleri temalara göre çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Twitter paylaşımlarındaki söylemler baskınlığı en fazla hissedilen konulara göre kategorileştirilerek kaydedilmiştir. Buna göre çıkarılan temalar şöyledir: Sanatsal eleştiri, küresel yardıma davet, batı için olumsuz yorumlar, hükümete yönelik eleştiriler, birlik beraberlik ve insanlık çağrısı, muhalefete tepki, ırkçılık, din, medyaya yönelik eleştiriler olarak belirlenmiştir. İncelenen Twitter paylaşımlarının temalara göre sayısal ve oransal dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 1: Tweetlerin Temalara Göre Sayı ve Oranları

İyileştirme Konuları	Yasal Düzenleme	Teknik Düzenleme	Uluslararası Uzlaşma
Kullanıcı mahremiyeti	√	√	√
İnternette anonimlik	√		
İfade özgürlüğü	√		
Ağ tarafsızlığı			√
Herkes için internet	√		√
Veri-bilgi güvenliği	√	√	
Temiz internet	√	√	

Kaynak: *Crimson Hexagon (04.10.2017)*

Araştırma dönemi içerisinde taranan 10 bin 336 adet Twitter paylaşımının

tamamının söylem analizine tabi tutulması mümkün olmadığından, rastgele örneklem yoluyla ait oldukları kategorileri temsil eden 9 adet başlık seçilmiştir. Söz konusu tweetler ile geleneksel medyanın İnternet sunumlarından konu ile ilgili seçilen 5 adet haber, Van Dijk'ın söylem çözümleme yöntemine göre analiz edilmeye çalışılmıştır. Söylem analizi temelde bir metnin makro yapısı ile mikro yapısının ayrı ayrı incelenmesine dayanmaktadır. Ömer Özer, Van Dijk'ın modelini şu şekilde açıklamıştır (Özer, 2011: 85). Metin üzerinde yapılan çalışma makro ve mikro ana başlıkları ile incelenmektedir. Makro inceleme de tematik ve şematik olarak metin iki alanda incelenir. Tematik analizde haberin başlıkları ve spotlar, şematik analizde ise ana olay, artalan bağlam bilgisi, haberin kaynakları ve yorumlar incelenmektedir. Mikro düzeyde inceleme de ise sözcük seçimleri, cümle yapıları, nedensel ilişki ve retorik incelenmektedir.

a. Sosyal Medyada Aylan Bebek Söylem Analizleri

4.1.1 Örnek Tweet 1'in Analizi

Paylaşılan tweet	Hintli bir sanatçının #AylanKurdi anısına yaptığı kumdan heykel.
Kullanıcı	Hayal.
Tarih	05.09.2015

Kaynak: Twitter (01.10.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından; Örnek Analiz 1'deki tweet seçilerek çözümlenmektedir. İnsanlık kıyıya vurdu, çocukların öldüğü dünya hasthag'i ile ilgili cümleler araştırılarak gönderiye ulaşılmıştır. Hintli bir sanatçı tarafından yapılan kumdan heykelin görseli, Hayal rumuzlu kullanıcı tarafından paylaşılmıştır. Hintli bir sanatçı ifadesi ile genelleştirme yapılmıştır. Oysaki tüm Hintli sanatçılar değil sadece bir kişi kastedilmektedir. Fakat bu kişi de belirtilmemiştir, kimliği açıklanmamıştır; enformasyon eksiltimi yapılmıştır. Heykelin yapılış amacı bildirilmiştir. Aylan Bebeğin anılması amaçlanmıştır. **Şematik yapı** açısından; Aylan bebek adına yapılan kumdan heykelin görüntüsü paylaşılmıştır. Bu hüznü verici olayın anısına bir sanatçının oluşturduğu heykeli kitlelere hatırlatan, dokunaklı bir dil kullanılmıştır. Bu tweetin söylem amacı incelendiğinde duygusal bir yaklaşımın söz konusu olduğunu görmek-

teyiz. Genel olarak Twitter paylaşımlarında aradalan ve bağlam bilgisi bulunmamaktadır. Zaten yazım alanı 140 karakterle sınırlıdır. Tweet (haber) kaynağı olarak, tweeti atan kişi gösterilebilir.

Mikro yapısal analiz: Yükleme isimden oluşan, kurallı basit bir cümledir. Cümle yapı bakımından pasiftir. 'Aylan Kürdi anısına yapılan kumdan heykel' kelimesi ile nedensel ve işlevsel ilişkinin söz konusu olduğu görülmektedir. Hintli bir sanatçı yaşanan bu acı olayı kendi becerisi ile herkesin gördüğü anda hüznülenebileceği sanat haline dönüştürmüştür. Yer verilen görsel ve yazılar ile söylem pekiştirilmiştir, inandırıcılık sağlanmıştır. Cümlede "anısına" tanımlaması ile duygusal yaklaşımın ifade edilmek istendiğini anlamaktayız. Görsel unsurun kullanılması ve tweeti atan kişinin varlığı retorik desteklemiştir.

4.1.2 Örnek Tweet 2'nin Analizi

Paylaşılan tweet	AB ülkeleri #AylanKürdi ölünce mültecilere kapıyı açmayı başladı. Bu durum -Merkel dahil- AB'de gerçek bir lider olmadığının göstergesi
Kullanıcı	Emre K.
Tarih	05.09.2015

Kaynak: Twitter (01.10.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından; AB ülkeleri tanımı ile tüm ülkeler aynı durumda düşünülüp, genelleştirme yapılmıştır. Kapı açan AB ülkeleri hangileridir? Bu sorunun cevabı iletide yoktur, enformasyon eksiltilmiştir. Mülteciler tanımı ile de genelleştirme söz konusudur. Mültecilerin hangi uyruk vatandaşı olduğu belirtilmemiştir. Gönderide kullanılan sözcükler tweeti gönderen kişinin fikrini belirtmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinin mültecilere yönelik olumsuz tutumu mecaz anlam kullanılarak ifade edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Merkel ve çoğu AB ülkelerinin liderleri eleştirilmiştir. 'AB ülke liderleri' kelimesi ile tüm liderler eleştiri odağına alınmış ve genelleştirme yapılmıştır. Metin eleştirel söylem üzerine kurulmuştur. Medyada fazlasıyla gündeme gelen olay ardından AB ülkelerinin mültecilere Aylan Bebek olayından sonra kapılarını açması ile bu durumun gösteri amaçlı yapıldığının ifade edildiği anlaşılmaktadır. **Şematik yapı** açısından; kullanılan dil iğneleyici, tahrik edici bir üslup ile kullanılmıştır. Karmaşık bir cümle yapısının kullanımı söz konusudur. Batı dünyasının mültecilere karşı olumsuz tavrı, Avrupa liderleri sert bir dil-

le, görevlerinin hakkını veremedikleri eleştirisine maruz bırakılmıştır. Yapılan paylaşıma göre, AB ülkelerinin asıl amacı yardım etmek değil, gösteri yapmaktır.

Mikro yapısal analiz: Cümle yapıları bakımından aktiftir. Nedensel, işlevsel ve referansal ilişkinin varlığı söz konusudur. Tweete ilişkin herhangi bir görselelin kullanımı söz konusu değildir. AB ülkeleri, Merkel gibi isimlerin yer alması haber metninin inandırıcılığı açısından kullanılmış retorik unsurlardır. Tweet (haber) kaynağı olarak, tweet atan kullanıcı örnek gösterilebilir.

4.1.3 Örnek Tweet 3'ün Analizi

Paylaşılan tweet	İŞİD'e tırlarla silah gönderip ISIDin ölümüne sebep olduğu #AylanKurdi için kumsala yatan AKPliler gibisiniz #tezkereyehayır
Kullanıcı	Mehmet.
Tarih	05.09.2015

Kaynak: Twitter (01.10.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından; AKP'liler İŞİD'e silah göndermekle itham edilmiş, ayrıca İŞİD'in Aylan Bebeğin ölümüne sebep olduğu söylenmiş ve silah gönderenler diye suçlanan AKP olduğu için yine AKP'yi suçlayıcı bir dil kullanılmıştır. Söyleme göre, kumsala yatan AKP'liler ifadesi ile genelleştirme yapılmıştır. Ayrıca Aylan Bebeğin vefatından sonra Aylan Bebeğin son görüntüsündeki gibi kumsala yatan protestocu AKP'liler suçlanmıştır. Tweeti paylaşan kişinin AKP'ye muhalif olduğunu anlamaktayız, söylemde bir nefret olduğunu açıkça görülmektedir. Ayrıca AKP'liler gibisiniz ithamı ötekileştirici söylemin hâkim olduğu düşünce yapısını ifade etmektedir. **Şematik yapı** açısından bakıldığında; suçlayıcı, ötekileştirici, nefretin hâkim olduğu bir dil kullanılarak belli bir kesim nefretle eleştirilmiştir. Kullanıcı söyleminde nefretin egemen olduğu söylenebilir.

Mikro yapısal analiz: Birbiri ile bağlantılı, karmaşık sözcüklerin oluşturduğu, kurallı, pasif, isim cümlesidir. Birbiri ile bağlı birkaç cümleden oluşan söz öbeğidir; cümlede AKP'liler İŞİD'e silah gönderiyor ifadesi yer almaktadır, İŞİD'in Aylan bebeğin ölümüne sebep olduğu belirtilmiştir. Cümlede nedensel ve işlevsel ilişkinin kurulduğu görülmektedir. Tweet(haber) kaynağı olarak,

tweet atan kullanıcı örnek gösterilebilir.

4.1.4 Örnek Tweet 4'ün Analizi

Paylaşılan tweet	#TürkKürtKardeşir #AylanKurdi 'ye ağlamadık mı daha dün? Hemde hepberaber?!?
Kullanıcı	Emre.D
Tarih	06.09.2015

Kaynak: Twitter (01.10.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından bakıldığında; Türk Kürt kardeşir, Aylan Kürdi Hasthagleri ile tweet bulunmaktadır. Aylan Bebeğin vefatı üzerine duygu yoğunluğu yaşayan tüm insanların ortak bir payda olan hüznün konusunda duyduğu üzüntü dile getirilmiştir. Türklerin ve Kürtlerin eşit değerlere sahip olduğu, Ayla Bebeğin ırkının Kürt olmasının herhangi bir ayrıma maruz kalmaması gerektiği belirtilmiştir. Birlik, beraberlik vurgusu yapılmıştır. Ağlamadık mı daha dün? Kelimesi ile enformasyon eksiltimi ve genelleştirme yapılmıştır. Türk, Kürt ırkı arasındaki söylem tartışmalarının pozitif yönde etkilenmesi amaçlanarak paylaşım yapılmıştır. **Şematik yapı** açısından bakıldığında; gönderen kişinin dili birleştirici, bütünleştirici bir temada kullanılmıştır. Eşit haklara herkesin sahip olduğunu gösteren duygusal içerikli bir iletinin paylaşımı söz konusudur. Politik söyleme yer verilmemiş, duygusal ifadeler kullanılmıştır.

Mikro yapısal analiz: Basit, aktif, kurallı iki cümleden oluşan; iki cümlenin de yüklemine göre isim cümlesi olduğu söz öbeğidir. 'Aylan Kürdiye ağlamadık mı daha dün?' cümlesi, 'Hem de hep beraber' cümlesi ile bağlantılanmıştır. Nedensel, işlevsel ilişki kurulmuştur. 'Hem de hep beraber' cümlesi; birliği, beraberliği, bütünleştiriciliği, ayırım gözetmeksizin her insanı kapsamaktadır. Referansal ilişki kurulmuştur. Retorik unsur olarak, sürü mantığı oluşturulmaya çalışılmıştır. Hem de hep beraber, söylemi ikna ediciliği arttırmak amacı ile kullanılmıştır. Tweet (haber) kaynağı olarak, tweet atan kullanıcı örnek gösterilebilir.

4.1.5 Örnek Tweet 5'in Analizi

Paylaşılan tweet	Dün #AylanKurdi bugün şehitler; Allah rahmet eylesin...Herşeyi çabucak unutan ülkemde insanlık kayboluyor.
Kullanıcı	Ali.T
Tarih	07.09.2015

Kaynak: Twitter (01.10.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından bakıldığında; Aylan Kürdi hastag'i ile tweete ulaşılmaktadır. Aylan Kürdi'nin ölümü ve şehitlerin haberi ile karşılaşan gönderici; Aylan Kürdi ve şehitlere rahmet dileklerini iletmekte, bu acı olayların yaşanmasının sebebini insanlığın kayboluşuna, insanların duyarsızlaşmasına bağlamaktadır. Her şeyin çabucak unutulduğu, acıların kanıksandığı bu ülkede insani vasıflarında yok olduğu belirtilmektedir. 'Her şeyi çabucak unutan ülkemde insanlık kayboluyor' cümlesi ile tüm ülke insanı üzerinden genelleştirme yapılmıştır. İnsanlığın kayboluşunun sebebi, ülke insanların duyarsızlığı ile bağdaştırılmıştır. Duygu yoğunluğu ve/veya duygusallık ön plandadır. **Şematik yapı** açısından bakıldığında; yaşanan bu acı olaylardan duyulan üzüntü, şikâyet paylaşılmaktadır. İnsani duyguların yok oluşu ile beraber duyulan sıkıntı ifadesinin yer aldığı tweet siyasi, politik bir söylem içermemektedir.

Mikro yapısal analiz: Cümle pasif, birleşik sözcüklerden oluşmuştur. Yüklemine göre fiil cümlesi olmakla beraber, kurallı bir cümledir. Aylan kürdi ve şehitler olayları; insani duyguların giderek yok oluşuna bağlanmaktadır. Verilen kayıpların yaşattığı acının ifadesi 'Her şeyi çabucak unutan ülkemde insanlık kayboluyor', cümlesi ile anlatılmaya çalışılmış, nedensel işlevsel ilişki kurulmuştur. Duyguların paylaşıldığı kelimeler sadece yazılar ile iletilmiştir. Retorik unsur olarak; Kibar Gözükme (Euphemism) amacı söz konusudur. Daha olumlu gözükme için 'Allah Rahmet Eylesin' ifadesi kullanılmıştır. Tweet (haber) kaynağı olarak, tweet atan kullanıcı örnek gösterilebilir.

4.1.6 Örnek Tweet 6'nın Analizi

Paylaşılan tweet	Demokrat Başkan İsrafsaray'a giden Özkes ile beraber sizde gittiniz ey CHP'liler. #Aylan Kürdi 'ye üzülüp duyar kasan vicdanınız tezkere 'de sus, pus olmuş!
Kullanıcı	Demokrat.B.Ali.T
Tarih	03.09.2016

Kaynak: Twitter (01.10.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından bakılığında; Birçok kişisel düşüncenin paylaşıldığı iletilerden biri olan bu paylaşımda da muhalefet partilerinden Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve CHP eski milletvekili hedef alınmıştır. CHP'liler kelimesi ile genelleştirme yapıldığı görülmektedir. Bir dönem CHP de milletvekilliği yapan İhsan Özkeş'in Cumhurbaşkanlığı Külliyesi ile ilgili "israf sarayı" şeklindeki eski eleştirisine gönderme yapılmaktadır. Fakat CHP'den istifa edince bu yargısını destekler nitelikte eylemlerde bulunmamıştır. İhsan Özkeş liderliğinde tüm CHP'liler israf saraya gitmekle itham edilmiş, genelleştirme yapılmıştır. Ayrıca CHP yandaşlarının tezkere kararına suskun kalmaları "sus, pus" tepkisi ile ifade edilmiştir. **Şematik yapı** açısından bakıldığında; "Ey CHP'liler" ifadesi alaycı bir hitap ile yazıya geçirilmiştir. CHP'lilerin vicdan anlayışı iğneleyici bir ifade ile eleştirilmiştir. Bir muhalefet partisi olan CHP ve CHP'liler hedef alınmıştır. CHP'lilerin vicdani duyarlılığı olumsuz yönde eleştirilmiştir.

Mikro yapısal analiz: Aktif yapıların kullanıldığı, karmaşık bir cümle yapısı ile karşılaşılmaktadır. Birinci cümle devrik, ikinci cümle kurallı şekildedir. Her iki cümle de yüklem yapılarına göre fiil cümlesidir. Aylan Kürdi vefatına üzülen CHP'lilerin tezkereye suskun kalmaları eleştirilmiştir. Nedensel ve işlevsel ilişki kurulmuştur. 'Duyar kasan vicdan' ifadesi ile sokak jargonu kullanılmış, "sus pus olmak" deyimini ile de duyulan tepki dile getirilmiştir. Ve retorik unsur olarak, inandırıcılık (ses uyumu kurulmaya çalışılarak) arttırılmıştır. Tweet (haber) kaynağı olarak, tweet atan kullanıcı örnek gösterilebilir.

4.1.7 Örnek Tweet 7'nin Analizi

Paylaşılan tweet	#AylanKurdi`nin fotosuyla Kürt halkının ölüsüyle dalga gecen faşistler dağlıcadan gelecek ölü sayısı için nasıl caps yapacaklar acaba?
Kullanıcı	Kayar.S
Tarih	06.09.2015

Kaynak: Twitter (01.10.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından bakıldığında; Aylan Kürdi hastag'i ile bulunan bu tweette de 'faşistler' terimi kullanılarak enformasyon eksiltimine gidilmiş, genelleştirme yapılmıştır. Faşistlerin kimler oldukları belirtilmemiş, Kürt halkının ölüsü ile dalga geçenler olarak tanım yapılmıştır. Nefret söyleminde bulunulmuştur. Kürt halkı ve faşistler tanımlaması ile eksiltim ve genelleştirmenin yapıldığı anlaşılmaktadır. **Şematik yapı** açısından bakıldığında; tweet kullanıcısı faşistler tabiri ile itham ettiği kişileri Kürt halkının ölüsü ile dalga geçmek ile suçlamış, 'Dağlıcadan gelecek ölü sayısı için nasıl caps yapacaklar acaba' cümlesi ile iletisini paylaşan kişi Aylan bebek olayı ile terörle mücadele konusuna gönderme yapmıştır. İdeolojik ırkçı söyleme yer verilmiştir.

Mikro yapısal analiz: Cümle yapısına göre aktif, devriktir. Soru cümlesi mevcuttur. Nedensel ve işlevsel ilişki varlığı söz konusudur. Retorik unsur olarak hızlı bir ritim oluşturulmaya çalışılmıştır. Güç ve dinamizmin vurgulanmaya çalışıldığı hızlı ve sert bir ritim tercih edilmiştir. Faşistler sözcüğü ırkçı söylemin ifadesidir. Tweet (haber) kaynağı olarak, tweet atan kullanıcı örnek gösterilebilir.

4.1.8 Örnek Tweet 8'in Analizi

Paylaşılan tweet	Zümrüt Ay @Zumrudu_Ay Hz.Muhammed (SAV)'e kafirlik eden #CharlieHebdo pislği Onun minik ümmeti #AylanKurdi nin masum bedeni ile de alay etmiş
Kullanıcı	Zümrüt.A
Tarih	15.09.2015

Kaynak: Twitter (01.10.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından bakıldığında; CharlieHebdo, AylanKürdi hasthagleri bulunan bir paylaşımıdır. Dini duyguların ön planda olduğu söylem hakimdir. 'CharlieHebdo pisliliği' terimi ile enformasyon eksiltimine gidilmiş ve genelleştirme yapılmıştır. Derginin tüm çalışanları dolaylı yoldan ifade edilerek bu ithama maruz kalmıştır. Dergide çalışanların tümünün, tweet kullanıcısının tabiri ile Hz. Muhammed'e kâfirlik ettiği ve AylanKürdi ile alay ettiğini söylemek mümkün değildir. Yani genelleştirme ve söylemde eksiltimi söz konusudur. **Şematik yapı** açısından bakıldığında; twitter kullanıcısı önceden yaşanan bazı olayları da göz önünde bulundurarak dergiye olan nefretini hakaret edici bir dil ile ifade etmeye çalışmıştır. Hz. Muhammed SAV, ümmet, kâfirlik gibi sözcüklerin kullanılması tweetin dini duygular ile yazıldığına göstergesidir.

Mikro yapısal analiz: Cümle yapısı bakımından aktiftir. Kurallı, fiil cümlesidir. Nedensel, işlevsel ve referansal bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Retorik olarak; kişiselleştirme söz konusudur. Adı geçen dergiden bahsedilirken, bir insandan bahsedilir gibi söz edilmiş, inandırıcılık artırılmaya çalışılmıştır. Tweet (haber) kaynağı olarak, tweet atan kullanıcı örnek gösterilebilir.

4.1.9 Örnek Tweet 9'un Analizi

Paylaşılan tweet	CharliHepdo #AylanKürdi'ile alay etmiş. Günümüz medyasının en büyük problemi etiksizliği-ahlaksızlığı basın hürriyeti sanmasıdır.
Kullanıcı	Serap.Ç
Tarih	14.09.2015

Kaynak: Twitter (01.10.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından; AylanKürdi hasthagi ile ulaşılan tweette, insani bir duygu olan ahlak kavramı ve medyanın yaşanan olayla alakalı tutumundan bahsedilmiştir. Genelleştirme yapılmıştır. Günümüz medyası ile hangi kuruluş kastedilmektedir, bilinmemektedir. CharlieHebdo dergisi önderliğinde, tüm medya kurum ve kuruluşları bir çatı altında tutularak olumsuz eleştiriye maruz bırakılmıştır. **Şematik yapı** açısından tweet kullanıcısına göre, günümüz medyası basın hürriyeti adı altında ahlaksızlığa yer vermektedir. Ve yine twitter kullanıcısına göre, CharlieHebdo Dergisi Ay-

lanKürdi ile alay etmiştir. Medyanın olaylara olan tutumunda etik olmayan, ahlaksızca içerikleri paylaştığı atlan tweet ile iddia edilmiştir.

Mikro yapısal analiz: Cümle yapısına göre aktif cümledir. Kurallı, isim ve fiil cümlelerini içerir. Nedensel ve işlevsel ilişki varlığı görülmektedir. Örnek verilerek retorik artırılmaya çalışılmıştır. Adı geçen dergi ile basın hürriyeti kavramı örnek gösterilerek eleştirilmiştir. Tweet (haber) kaynağı olarak, tweet atan kullanıcı örnek gösterilebilir.

5. Geleneksel Medyada “Aylan Bebek” Olayı Söylem Analizleri

Rastgele örneklem seçme yöntemi ile tweetlerin derlendiği 2-20 Eylül 2015 tarihleri arasında ana akım medyayı oluşturan gazetelerin internet sürümlerinde konu ile ilgili 5 haber seçilmiş ve söz konusu haberlerin tematik yapısı aşağıya çıkarılmıştır.

5.1.1 Örnek Haber 1’in Analizi

“Cumhurbaşkanı Erdoğan: Avrupa ölen her mültecinin vebaline ortak”

Başta Batılı ülkeler olmak üzere teröre karşı birlikte mücadele çağrısı yapan Erdoğan, şunları söyledi:“Şehit ve gazilerimizin fedakârlıklarıyla yaşadığımız bu vatanda akıtılan tek damla kan ve gözyaşı boşa gitmemiştir. Yine boşa gitmeyecektir. Türkiye terörle ve teröristle mücadelesini tek başına kalsa da sürdürecektir. Bazılarının ayırım yaparak kimilerine karşı mücadele ederken kimini de doğrudan ya da dolaylı desteklemesini huzurlarınıza bir kez daha şiddetle kınıyorum. Terör nerede alev alırsa alsın sonunda tüm dünyayı yakıp kavuran bir felakete dönüşeceği asla unutulmamalıdır. Terörle mücadele konusunda başta Batı olmak üzere hassas olmaya ve iş birliği yapmaya davet ediyorum”.(https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogandan-avrupaya-_elestiri,EjoKoT1KA0SZC7g7nLUGEQ, 03.09.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından başlığa baktığımızda, Avrupa ülkelerinin çoğu itham edilmekte ve mülteciler başlığı da genelleştirilmektedir. Avrupa başlığı altında hangi ülkeler söz konusudur, bu bilinmemektedir. Henüz ayrıntılı bir anlatım söz konusu değildir. Bu başlık ile kısıtlı bir anlatım söz konusudur. Enformasyon eksiltimine gidilmiş, genelleştirilme yapılmıştır. Haberin ilerleyen bölümlerinde, genelden özele gidiş olduğu anlaşılmaktadır. Tüm mültecilerin ölümünden bahseden Erdoğan, 3 yaşındaki Aylan Bebeği sembolleştirmiştir. Erdoğan, Avrupa’nın mülteciler konusunda sorumlu dav-

ranması gerektiğini belirtmiştir. Avrupa'nın müdahale etmesi ile mültecilerin ölümünün engelleneceği gibi bir anlam çıkmaktadır. Bu ifadelere göre Bodrum'da hayatını kaybeden mülteciler ve Aylan Bebeğin ölümünün vebali de Avrupa'nın kayıtsız tutumları sebebiyledir. Haberin teması Erdoğan'ın Avrupa'yı politik olarak eleştirmesidir. Haberde siyasi söyleme yer verilmiştir. **Şematik yapı** açısından ise Erdoğan'ın mülteciler başlığı altında AB'nin kayıtsız tutumunu eleştirmektedir. Tüm ülkelerin özellikle AB ülkelerinin; yaşanan problemler karşısında birlikte mücadele etmesi gerektiği siyasi bir söylem ile ifade edilmiştir. Haberin ilerleyen bölümlerinde Erdoğan; Avrupa'nın mültecilere karşı nasıl hoyratça davrandığını açıklamakta, mültecilere karşı olan kayıtsız tutumu eleştirmektedir. Ve Avrupa'nın bu tutumundan dolayı kendini sorumlu hissetmediğini belirtmektedir. Ortada bir sorumsuzluk vardır. Avrupa ülkelerinin liderlerinden de aynı hassasiyeti beklediğini dile getirmektedir. Ardalın ve bağlam bilgisi bulunmamaktadır.

Mikro yapısal analiz: Cümle yapılarına bakıldığında aktif yapılar görülmektedir. "B20 konferansında konuşan Erdoğan, Bodrum'da 12 mültecinin hayatını kaybettiği facia üzerinden Avrupa'yı eleştirdi" cümlesi ile nedensel ilişkinin kurulduğu örnek gösterilebilir. Referansal ilişki açısından; "Akdeniz'de bizi biz yapan değerler boğulmaktadır, Avrupa kapılarında kaderlerine terk edilen, hatta kasten gemileri, botları batırılarak ölüme gönderilen, sınırlarda insanlık dışı muamelelere tabi tutulan her mülteci bu gerçeğin acı birer temsilcisidir. Huzura ve refaha kavuşmak isterken, Akdeniz'de ve Ege'de boğularak ölen ve cesetleri kıyılarımıza vuran erkek, kadın, çocuk, yaşlı..." Cümleleri yardım çağrısının ifade edildiğinin göstergesidir. Anlamsal bir buzdağı oluşturmaktadır. Retorik olarak; muhabirin tanıklık etmesi, Akdeniz, Ege gibi bölge isimlerinin kullanılması ve ayrıca Avrupa'nın söz konusu edilerek örnek gösterilmesi inandırıcılığı arttırmıştır.

5.1.2 Örnek Haber 2'nin Analizi

“Hiç kimse Türkiye kadar yardım etmedi”

“Bodrum’da geçen hafta cesedi sahile vuran Suriyeli çocuk Aylan Kürdi’nin babası Abdullah Kürdi, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın kendisine Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı teklif ettiğini söyledi. Kürdi; ‘Türk hükümeti, cenaze masraflarında bana gerçekten çok yardımda bulundu’ (<https://www.milliyet.com.tr/dunya/hic-kimse-turkiye-kadar-yardim-etmedi-2114682>, 09.09.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından baktığımızda başlıkta cümleyi söyleyen kişi belirtilmemiştir. Kişi kimdir? Ne durumdadır? Kimleri kastetmektedir? Tüm soruların cevabı bu başlıkta bulunmamaktadır. Enformasyon eksiltimi söz konusudur. Haberin ilerleyen bölümlerinde başlıkta belirtilen cümleyi söyleyen kişinin Abdullah Kürdi olduğu anlaşılmaktadır. Erdoğan’ın kendisine vatandaşlık teklif ettiğini dile getirmektedir. Abdullah Kürdi’nin Türkiye haricindeki diğer tüm ülkelere, her ne kadar belirtmemiş olsa da sitemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu sitem konvansiyonel medyada siyasi bir söylem olarak yerini almıştır. **Şematik yapı** açısından ana olay, Abdullah Kürdi’ye göre Türkiye haricindeki diğer ülkelerin gerekli yardımda bulunmadığıdır. Fakat haberin ilerleyen bölümlerinde, Abdullah Kürdinin eksik destek konusunda tüm ülkeleri kastetmediğini sadece Arap ülkelerini kastettiği anlaşılmaktadır. Haberin ilerleyen bölümlerinde, artalan ve bağlam bilgisi olarak; “Bodrum’dan Yunanistan’ın Kos adasına geçmeye çalışan Kürdi ailesinin bindiği lastik bot devrilmiş, 3 yaşındaki Aylan bebek ile birlikte beş yaşındaki abisi ve annesi de boğulmuştu. Aylan bebeğin Bodrum’da sahile vuran cesedinin fotoğrafı tüm dünyada büyük yankı uyandırmıştı. Abdullah Kürdi, geçen hafta Kanada hükümetinin vatandaşlık teklifini reddetmişti. Kanada hükümeti haziran ayında sığınma başvurusu yapan Kürdi’yi reddetmişti” ifadeleri örnek gösterilebilir.

Mikro yapısal analiz: Cümle yapıları aktiftir. Basit ve karmaşık cümleler kullanılmıştır. Kürdi; “Türk hükümeti, cenaze masraflarında bana gerçekten çok yardımda bulundu. Cenazelerin Kobani’ye nakli için büyük uçak tahsis ettiler”, cümlesi referansal ilişkiye örnektir. Anlamsal bütünlük söz konusudur.

Retorik olarak muhabirin tanıklığı, Abdullah kürdi ve iki çocuğuna ait fotoğraf kanıt gösterilerek inandırıcılık gücü artırılmıştır.

5.1.3 Örnek Haber 3'ün Analizi

“Ben Suriyeliyim, Beni Esad Öldürdü”

Fransa’da binlerce kişi Suriyeliler için toplanarak Esad’a tepki gösterdi. Paris’te #PasEnNotreNom (Bizim adımıza değil) etiketiyle sosyal medyada başlatılan kampanya ile binlerce kişi Paris’te Cumhuriyet (Republique) Meydanı’nda biraraya geldi. 10 binden fazla kişinin katıldığı gösteride, küçük Aylan’ın üzerinde ‘Ben Suriyeliyim. Beni Esad, DEAŞ öldürdü’ yazısının yer aldığı fotoğrafları taşındı. (<http://www.star.com.tr/dunya/ben-suriyeliyim-beni-esad-oldurdu-haber-1054816/>, 06.09.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından başlığa baktığımızda; Suriyeli kişinin adına, cinsiyetine, yaşına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Haberin başlığında enformasyon eksiltimi söz konusudur. ‘Ben Suriyeliyim’ cümlesi ile de tüm topluluklar bu başlık altına alınarak genelleştirme yapılmıştır, diyebiliriz. Haberin ilerleyen bölümlerinde, bir olayı protesto için toplanan kişilerin olduğunu ve bu kişilerin Esad’ı protesto ettiğini anlamaktayız. Haberin fotoğrafında; birçok kişinin bir arada bulunması, ellerinde yazılı pankartlar içeren görüntüler taşınması protestonun resmidir. Haberde siyasi bir şahıs olan Esad’a yönelik tepki dile getirilmektedir. ‘Sınırları aç, göçmen, sığınma hakkı’ gibi ifadelerin yer alması siyasi, ideolojik anlamları ifade etmektedir. **Şematik yapı** açısından haber, Fransa’da binlerce kişi Suriyeliler için toplanarak Esad’a tepki göstermiştir. Paris’te #PasEnNotreNom (Bizim adımıza değil) etiketiyle sosyal medyada başlatılan kampanya ile binlerce kişi Paris’te Cumhuriyet (Republique) Meydanı’nda bir araya gelmiştir. 10 binden fazla kişinin katıldığı gösteride, küçük Aylan’ın üzerinde “Ben Suriyeliyim. Beni Esad, DEAŞ öldürdü” yazısının yer aldığı fotoğrafları taşınmıştır. Haberin ortalarına geldiğimizde; başlığı daha da anlamlandırabilmekteyiz. Esad’ın yaptığı zulme yönelik gösterilen tepkiler kalabalıklar ile protesto edilmiştir. Suriye’deki savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeli mültecilerin Avrupa kapılarına dayanması ve Rusya’nın Esad rejimine açıktan askeri desteğini artırması sonrası Suriye politikasında değişikliğe gideceği iddia edilmesi sonucu birçok kişi protesto için toplanmıştır. Haber kaynağı gazete muhabiridir.

Mikro yapısal analiz: Gösterdi, taşındı, meydana daydı cümleleri ile pasif cümle yapılarını görmekteyiz. Haber basit ve karmaşık cümlelerden oluşmuştur. Nedensel ilişki; “Suriye’deki savaş nedeniyle” cümlesi ile kurulmuştur. İşlevsel ilişki; “Esad’a tepki gösterdi, pankartlar taşındı” cümleleri ile kurulmuştur. Referansal ilişki; “Ben Suriyeliyim. Beni Esad, DAESH öldürdü” yazısının yer aldığı fotoğraflar ile protesto resmedilmiştir. Retorik; muhabirin tanıklığı, fotoğraflarda yer alan birçok kişi, Aylan bebeğin bulunduğu pankartlarla ve mitonomi kullanımı ile inandırıcılık etkisi arttırılmıştır.

5.1.4 Örnek Haber 4’ün Analizi

“DAESH’ten Aylan’ın fotoğrafı ile kirli propaganda”

Terör örgütü DAESH’in propaganda dergisi Dabiq 11. sayısında 2 yaşındaki Aylan Kurdi’nin cansız bedeninin fotoğrafını kullanarak tehditler savurdu. Spiegel Online ‘in haberine göre, DAESH terör örgütünün propagandasını yapan Dabiq dergisi, bu sayısında Aylan’ın fotoğrafını ‘Darul-İslam’a sırtını dönenleri bekleyen tehlike’ başlığı altında kullandı. Yazıda, ‘Bizden kaçanlar, bu tür kaderle karşı karşıya kalırlar’ denirken, batıya kaçmanın büyük bir günah olduğu vurgulandı. DAESH, dergideki yazıda batının, DAESH’ten kaçanları nefsi tutkular, uyuşturucu ve Alkol ile aldattığı ve İslam’a sırt çevirttiğini iddia ediyor. Ayrıca, Avusturya’da bir kamyonca havasızlıktan ölen 71 Suriyeli de yazıda söz konusu ediliyor” (<http://www.star.com.tr/guncel/daesten-aylanin-fotografii-ile-kirli-propaganda-haber-1055745/.10.09.2015>)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından başlığa baktığımızda propagandanın amacının ne olduğu, nerede kullanıldığı, nasıl kullanıldığı ve kime yönelik olduğu anlaşılmamaktadır, sınırlı bilgi verilmiştir. Enformasyon eksiltimine gidilmiştir. Metnin ilerleyen bölümünde; ise “DAESH’in propaganda dergisi Dabiq 11. sayısında 2 yaşındaki Aylan Kurdi’nin cansız bedeninin fotoğrafını kullanarak tehditler savurdu”, cümlesine göre DAESH, terör örgütü olarak nitelendirilmiş. İdeolojik ifadeler yer verilmiştir. “Kullanarak” sözcüğü de derginin fotoğrafı istismar ettiği yönündeki söyleminin ifadesidir. Yani ideolojik söylemler ile Aylan bebek haberi politik gündemde yerini almıştır. **Şematik yapı** açısından bakıldığında, haberde, “Bizden kaçanlar, bu tür kaderle karşı karşıya kalırlar” denirken, batıya kaçmanın büyük bir günah olduğu vurgulandı. DAESH, dergideki yazıda batının, DAESH’ten kaçanları nefsi tutkular,

uyuşturucu ve alkol ile aldattığı ve İslam'a sırt çevirttiğini iddia ediyor. Ayrıca, Avusturya'da bir kamyonunda havasızlıktan ölen 71 Suriyeli de yazıda söz konusu ediliyor. İfade edilenlere göre DAESH propaganda dergisi "Dabiq", Ayla Kürdi fotoğraflarını kullanarak tehditler savurmaktadır. Haber kaynağı, muhabir olarak gösterilebilir. Ardalan ve bağlam bilgisi bulunmamaktadır.

Mikro yapısal analiz: Haberin cümleleri; pasif, basit ve karmaşık yapılar-
dan oluşmuştur. Referansal ilişki; "cansız bedeninin fotoğrafını kullanarak,
tehditler savurdu" cümlesi ile kurulmuştur. Ve dergi fotoğrafı da paylaşılmış-
tır. Dabiq dergisinin "The Danger" başlıklı yazısının görseli ikna edici unsurdur.
Haberin kaynağı; Spiegel Online'dır. Terör örgütü, DAESH, Suriye gibi sözcükle-
rin seçilmiş olması, haberin siyasi söylem içerdiğinin kanıtıdır. Haberde bazı
isimlerin özellikle vurgulanması metnin inandırıcılığını etkilemiştir.

5.1.5 Örnek Haber 5'in Analizi

"CHP'li vekiller Aylan'ın cenazesine gidecek"

Tanrıkulu ile Nazlıaka, 3 yaşındaki Aylan Kürdi'nin Kobani'deki cenazesine katılacak. CHP Genel Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrıkulu ile Ankara Milletvekili Aysin Nazlıaka, bontan düşüp boğularak yaşamını yitiren ve bedeni kıyıya vuran 3 yaşındaki Aylan Kürdi'nin Kobani 'deki cenazesine katılacak"
(<https://www.sozcu.com.tr/2015/gunun-icinden/chpli-vekiller-aylanin-cenazesine-gidecek-927693/>, 04.09.2015)

Makro yapısal analiz: Tematik yapı açısından başlığa baktığımızda bir genelleştirme ve enformasyon eksiltimi söz konusudur. CHP'li vekiller sözü kapsamlı bir sözdür. Geniş kitleyi içinde barındırır. Hangi vekillerin olduğu cenazenin nerede olacağı başlıkta açıklanmamıştır. İlerleyen bölümlerde; Tanrıkulu ile Nazlıaka, 3 yaşındaki Aylan Kürdinin Kobani'deki cenazesine katılacak cümlesi yer almaktadır. Bu cümleye baktığımızda, iki vekilin törene katılacağı anlaşılmaktadır. Ama vekillerin partisinden henüz bahsedilmemiştir. Haberin daha da ilerleyen bölümlerinde, CHP Genel Başkan Yardımcısı ve Ankara milletvekili sıfatları ile durum daha netleşmiştir. Cenazenin nerede olacağı bilgisi de verilmiştir. CHP, milletvekili gibi sözcükler siyasi söylemin üretimine neden olmuşlardır. **Şematik yapı** açısından ise haberde CHP'li vekillerin cenazeye katılacağı bilgisi verilmiştir. Geleneksel medya internet sitesinde yer alan yazıya

göre AylanKürdi vakası siyasi söylemler ile haber değeri oluşturmuştur. Habere yer veren mecra ile haberde adı geçen vekillerin ideolojik yapılarının aynı olduğu düşüncesi politik söylemin gücünü arttırabilmektedir. Haberin kaynağı, muhabir olarak ifade edilebilir.

Mikro yapısal analiz: Haber cümleleri aktif, basit ve karmaşık yapılardan oluşmuştur. Nedensel ve işlevsel ilişkinin kurulduğu, yazılan haber cümleleri ile görülmektedir. Kobani, Ankara gibi yer isimlerinin kullanılması ve bazı isimlerin örnek verilmesi inandırıcılığı arttırmıştır. Ve yine muhabirin tanıklığı, haberin kaynakları arasında gösterilebilir.

6. Örnek Paylaşımların Çözümlemeleri Üzerine Tartışma

Twitter üzerinden yapılan Van Dijk'ın söylem analiz modeli bir metni ya da cümleyi iki ana başlık olan makro ve mikro yapı içerisinde incelemektedir. Makro yapı, tematik ve şematik yapıdan mikro yapı ise, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve haber retoriğinden oluşmaktadır. Bu düzene göre çözümlenen metinlerin anlamlandırılması ayrıntılı ve derinlemesine olmaktadır. Belirli tarihler aralığında seçilen tweetlerin toplanması ve kategorilere ayrılması analizin yapılmasında kolaylık sağlamıştır. Her kategori belirli bir sayıda paylaşılan tweet oranını ifade etmektedir. Her kategori kendi içerisinde ayrı ayrı değerlendirilse de tümüne bakıldığında yapılan paylaşımlarda insani, ahlaki, etik, toplumsal değerler ile kurulan cümlelerin varlığı görülmektedir. Söylem düşkünüleri Aylan Bebek olayını birtakım duyarlılıkları ile içselleştirerek iletilere dönüştürmüşlerdir. Geleneksel medyadan seçilen örnekler incelendiğinde temaların Twitter paylaşımlarına göre oldukça farklılaştığı göze çarpmaktadır. Buna göre medya profesyonelleri tarafından hazırlanan haberlerin genel temaları daha çok politika, uluslararası ilişkiler, vatandaşlık, insani yardım, diplomasi, siyasi liderlik, Orta Doğu, Avrupa ve terör gibi konulardan oluşmaktadır. Örnek olarak incelenebilecek haberlerin taranması sırasında yalnız bir haberde söylem düşkünü olarak Aylan bebeğin babasına söz verildiği görülmüştür.

Twitter aracılığıyla sıradan insanların "Aylan bebek" olayı üzerinden daha çok duygusal bağlamda paylaşımlar yaptığını, medya profesyonelleri tarafından işlenen konuların ise daha çok reel politikaya dayandığı görülmüştür. Bunun yanında geleneksel medyada yer alan haberlerdeki eleştirilerin daha

çok Avrupa ve Suriye yönetimine yönelik olduğu görülürken, söylem düşkünü insanların eleştirilerinin hükümet, muhalefet ve Avrupa'ya dönük olduğu tespit edilmiştir. İnsanlık vurgusunun daha çok ağırlığının hissedildiği Twitter paylaşımlarında bir diğer eleştiri noktası ise medya ile ilgilidir. Geleneksel medyada, haber profesyonellerinin haberde kendilerini doğal olarak eleştirmelerinin karşısında sıradan insanların bu türden paylaşımında bulunması yeni iletişim teknolojilerine içkin bir özellik olarak değerlendirilebilir.

7. Sonuç

Haberin varlığı insanlık tarihi ile başlamaktadır. Çünkü insan her zaman edindiği ve aktardığı bilgiler ile var olmaktadır. Haberin bu köklü yapısı ve enformasyon toplumlari için giderek etkisinin güçlenmesi ile bireyler tarafından daha da vazgeçilemez hale getirmektedir. Öyle ki artık günümüzde medya, 4. Kuvvet olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında her haber kurumunun ideolojik yapısına hizmet eden söylem biçimi vardır. Haber kurumları, bu söylem biçimleri sayesinde kitleler tarafından kabul görülmekte ve kitlelere hitap etmektedirler. Çoğu zaman bilgilendirme amaçlı haberler propaganda, dezenformasyon, bilgi saklama gibi kavramlarla beraber anılmaktadır. Akademik ilgide profesyonel haber medyasının enformasyon iletimi çerçevesinden çok, güç ilişkileri bağlamında bir analize tabi tutulduğu görülmektedir. Profesyonel haber medyasına getirilen en büyük eleştiriler objektif ve güvenilir habercilik anlayışının ekonomik, siyasi ilişkiler bağlamında büyük bir tahribata uğradığıyla ilgilidir. Geleneksel medyanın gündemini belirlerken ve haber aktörlerini seçerken sahip olduğu refleksler ve geliştirdiği politikalar da akademik eleştirinin önemli konuları arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın da ana konusunu oluşturan “söylem seçkinleri” ve “söylem düşkünleri” diyalektiğinde şekillenen yaklaşıma göre geleneksel medya dezavantajlı gruplar, topluluklar ve insanların söylemlerinden ziyade kamuoyunda sürekli görünürlüğü bulunan ayrıcalıklı olarak da tanımlanabilecek haber kaynaklarının söylemlerine aracılık etmektedir. Sıradan insanlar geri besleme imkânının çok kısıtlı bir çerçevede yürüdüğü geleneksel medyanın haber üretim süreçlerine katılmadığı gibi, haber dilinde de edilgen bir pozisyonda sunulmaktadırlar. Sıradan insanların hayalleri, yaşamları, sıkıntıları, sevinçleri, durumları “söylem seçkinleri”

olarak gösterilen politikacılar, sanatçılar, sporcular, iş adamları, bilim adamları gibi farklı özneler dolayısıyla habere konu edilmektedir.

Bu noktada yeni iletişim teknolojileri hayata kazandırdığı birçok avantajın yanında habercilik açısından da “söylem seçkinleri” ve “söylem düşkünleri” diyalektiğinde bir kırılmaya yol açabileceği öngörüsüyle değerlendirilmektedir. Bu görüşe göre profesyonel habercinin söyleminde edilgen haber nesnesi konumundaki “söylem düşkünleri” yeni medya aracılığıyla kendi hayallerini, eleştirilerini, umutlarını, sıkıntılarını, sevinçlerini, kimliklerini ifade edebileceklerdir. Her geçen gün büyüyen, çeşitlenen ve önemini artıran sosyal paylaşım siteleri de söylem düşkünlerinin kendi kimliklerini söylemleriyle ortaya koyabilecekleri mecraların başında gelmektedir. Söz konusu mecralar arasında Twitter ayrıcalıklı bir konumda bulunmaktadır. Gerek dünya çapındaki farklı toplumsal olaylardaki kullanımı gerek ulaştığı insan sayısı gerek geleneksel medyayı da içerisine alan etki alanıyla Twitter son yıllarda dezavantajlı grupların kendilerini ifade edebilecekleri en önemli sosyal paylaşım sitesi haline gelmiştir. Mikro blog özelliği, akışkanlığı, mesajları dünya çapında yayabilme kapasitesi Twitter’ın yalnız eski dönemin söylem düşkünlerinin değil söylem seçkinlerinin de önemli paylaşım kanallarından biri olmasını sağlamıştır. Devlet başkanlarından, sanatçılara, sporculardan kamu kurumlarına kadar birçok gerçek ve tüzel kişilik resmi Twitter hesabıyla hedef kitlelerine ulaşmaya çalışmaktadır. Twitter’ın bu özellikleri kendisini akademik ilgide de önemli bir inceleme alanı haline getirmiştir. Bu çalışmada da geleneksel haber söyleminde suskun rolü biçilen ve kendisi adına genellikle söylem seçkinlerinin konuşmasına izin verilen söylem düşkünlerinin Twitter üzerinden kendi söylemlerini üretmeleri konu edinilmiştir. Söylem üretimi gibi geniş bir konu özellikle medya, medya profesyonelleri, haber gibi tartışmalı konularla beraber düşünüldüğünde araştırması ve çerçevesinin sağlıklı olarak çizilmesi oldukça güç bir çalışma alanına denk gelmektedir. Bu nedenle çalışmanın kendisi de bütün “suskunluğu” ile bir söylem düşkünü olan Aylan bebek örneği üzerinden daraltılmıştır.

Baştan da belirtildiği üzere çalışmanın en önemli ön görüşü olarak söylem düşkünleri ile söylem seçkinleri arasında anlamlı bir söylem farkının olduğu düşünülmekteydi. Böyle bir öngörünün oluşmasının nedeni literatür taramasında karşılaşılan yeni medya kullanım amaçlarının geleneksel medya içerikle-

rinden oldukça farklı olduğunun tespit edilmesidir. Yeni medya kullanımında ortaya çıkan politik eleştiri, toplumsal muhalefet, aktivizm, örgütlenme gibi kavramlar ile ekonomik ve siyasal süreçlerde önemli bir bileşen haline gelen geleneksel medya kavramlarının örtüşmediği bilinmektedir. Böylece yeni medya söylemi ile geleneksel medya söyleminin farklı olduğu varsayımının dayanaksız bir başlangıç noktası olmayacağı açığa çıkmaktadır. Çalışmada incelenen medya içerikleri yukarıda gerekçelendirilen ön kabulü doğrular nitelikte sonuçlar vermiştir. Yapılan incelemede sıradan insanlar kendileri gibi sıradan insanların haber nesnesi olduğu konularda profesyonel medya üreticilerine göre çok farklı bir refleks ortaya koymaktadır. Aylan bebek örneğinde geleneksel medya haberlerinde “söylem düşkünü” rolü biçilen sıradan insanlar söylem üretme imkânına kavuştuğunda oldukça eleştirel bir pozisyon almaktadır. Buna göre sıradan insanların eleştirel söylemleri yönetici erkten muhalefete, Batı’dan Ortadoğu’ya kadar daha geniş bir yelpazeye denk gelirken, geleneksel medyada bu eleştirinin daha dar bir çerçeveye oturduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında sıradan insanlar daha fazla duygu yoğunluklu bir söylemin üretimine odaklanmışken, geleneksel medyanın “reel politik” gelişmeler, tartışmalar etrafında bir söylem ürettiği göze çarpmaktadır. Yapılan incelemede söylem seçkinleri ile söylem düşkünüleri arasında temalar açısından yalnız Batı’ya yöneltilen eleştirilerin kesiştiği diğer konularda tamamen farklı bir söylem üretimin söz konusu olduğu görülmüştür. Geleneksel medya haberlerinde söylem düşkünülerine yer verilmediği, Aylan Bebeğin bir söylem düşkünü olarak yalnız söylem seçkinlerinin hakkında konuştuğu bir haber nesnesi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Geleneksel medyanın haber refleksi beklenildiği üzere söylem seçkinlerinin söylem düşkünüleri üzerine söylem üretmesine dayanmaktadır.

Çalışmanın bütünü göz önünde bulundurulduğunda denilebilir ki; geleneksel haber medyası dayandığı ekonomik – politik dinamikler nedeniyle farklı bir söylem üretimi refleksine sahiptir. Bu refleks içerisinde sıradan insanlar genellikle edilgen bir konumla tercihleriyle habere konu edilmektedir. Bu yönüyle sıradan insanlar medya profesyonellerinin söyleminde suskundur. Bu suskunluk hem söylem üretmemeyi hem de sıradan insanların söylemlerinin medya profesyonellerinin özne konumuyla haberlerinde yer verdiği söylem seçkinlerine göre daha düşkün bir pozisyonda olmayı ifade etmektedir. Ancak

sıradan insanların yeni medya ortamlarında söylem üretebilme imkânıyla birlikte önemli toplumsal sorun ve konularda kendi görüşlerini ortaya koydukları görülmektedir. Bu yönüyle yeni medya sıradan insanların arzularının, sıkıntılarının, olayları kavrayış, ele alış ve çözüm üretim biçimlerinin anlaşılması için önemli bir kaynak haline dönüşmektedir. Sıradan insanların söylemlerinin kültürel, tarihsel arka planlarının araştırılması, üretilen söylemin medya profesyonellerinin habercilik refleksini etkileyip etkilemediğinin belirlenmesi gibi konuların farklı araştırmalara konu edilerek değişen “söylem seçkini/söylem düşkünü” diyalektiğinin daha kapsamlı değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kaynak

- Aslan, Kemal. *Haber Nasıl Okunur? Haberde İdeoloji, Söylem*, 1.Basım, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2004.
- Aziz, Aysel. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, 10.Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015.
- Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 12.Baskı, Ankara: Pegem Akademi, 2016.
- Ben Suriyeliyim Beni Esad Öldürdü, 2015, <http://haber.star.com.tr/dunya/ben-suriyeliyim-beni-esad-oldurdu/haber-1054816> 06.09.2015, (13 Ekim 2016).
- CHP’li Vekiller Aylan’ın Cenazesine Gidecek, 2015, <http://www.sozcu.com.tr/2015/gunun-icinden/chpli-vekiller-aylanin-cenazesine-gidecek-927693/>, (13 Ekim 2016).
- Cumhurbaşkanı Erdoğan: Avrupa Ölen Her Mültecinin Vebaline Ortak, 2015, <http://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-avrupa-olen-her-multecinin-vebaline-ortak,EjoKoT1KA0SZC7g7n-LUGEQ>, (13 Ekim 2016).
- Çoban, Barış “Söylem, İdeoloji Ve Eylem: İktidar Ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi”, *Söylem ve İdeoloji*, Barış Çoban, Zeynep Özarslan (drl.), İstanbul: Su Yayınları, 2003.
- DAEŞ’ten Aylan’ın Fotoğrafi İle Kirli Propaganda, 2015, <http://haber.star.com.tr/>

- [guncel/daesten-aylanin-fotografi-ile-kirli-propaganda/haber-1055745](#), (13 Ekim 2016).
- Erdoğan, İrfan ve Alemdar Korkmaz. *Öteki Kuram- Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirilmesi*, 1. Basım, Ankara: Erk Yayınları, 2005.
- Ernesto, Laclau. 'Söylem ve Felsefe Tartışmaları', Aktaran: Tezcan Durna ve Çağla Kubilay, *Medyadan Söylemler, Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlenmeleri*, 1. Baskı, İstanbul: Libra Kitap, 2010.
- Girgin, Atilla. *Yazılı Basında Haber ve Habercilik 'Etik'i*, 1. Basım, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2002.
- Gülgün, Tosun. "*Çocuklar ve Çocuk Haklarının Medyada Temsili*", *Çocuk Odaklı Habercilik*, Sevda Alankuş (drl), İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2007.
- Güngör, Nazife. *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*, 1. Basım, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2011.
- Milliyet Gazetesi, (2015, Eylül 09). Hiç kimse Türkiye kadar yardım etmedi. 20 Haziran 2019 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/dunya/hic-kimse-turkiye-kadar-yardim-etmedi-2114682> adresinden alındı).
- Mora, Necla. *Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*, 1. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Mutlu, Erol. *İletişim Sözlüğü*, 1. Basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2004.
- Özer, Ömer. *Haber Söylem İdeoloji- Eleştirel Haber Çözümlenmeleri*, 1. Basım, Konya: Literatürk Yayınları, 2011.
- Özerkan, Şengül. *Medya Dil ve İletişim*, 1. Basım, İstanbul: Martı Yayınevi, 2001.
- Rigel, Nurdoğan. *İleti Tasarımında Haber*, 1. Basım, İstanbul: Der Yayınları, 2000.
- Sancar, Serpil. *İdeolojinin Serüveni- Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*, 3. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2008.

Sayar, Kemal ve Alperen Manisalıgil, *Merhamet Devrimi*, 1.Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2015.

Sözen, Edibe. *Medyatik Hafıza*, 1.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 1997.

Ulus, Selma. “*Haber Söyleminde Dönüştürülen Hakikat: Yoksullukla Kuşatılmış Çocukların Medyada Temsillerinin İki Örnek Haberle Eleştirel Karşılaştırılması*”, *Medya Mercek Altında*, Nesrin Tan Akbulut- Elif Eda Balkaş (drl), İstanbul: Beta Basım, 2006.

Uzun, Ruhdan. *İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar*, 1.Basım, Ankara: Dipnot Yayınları, 2009.